

Venedik Tüzüğü Sonrası Modern Mimarlık Mirasının Korunmasına Yönelik Tartışmalar ve İlkesel Metinlere Özgünlük ve Bütüncül Koruma Bağlamında Bir Bakış

Ebru Omay POLAT

İlkesel Metinlerde Ortak Kavramlar

Koruma alanında temel ilkesel metin olarak kabul gören Venedik Tüzüğü'nün ortaya çıkışı ile Batı merkezli koruma dünyası ortak görüşlerini büyük bir kültürel coğrafyaya ulaştırdı. Kendinden önceki yönlendirici metinlerdeki verileri maddelere taşıırken, geniş katılımlı uluslararası ilkeler dizisinin öncüsü oldu. Ardından gelen ilkesel metinler ise korumanın yöneliminin hızla çeşitlenen alanlarına ve kültürel coğrafyanın gerekliliklerine göre yeni tartışma alanları açarak biçimlendi. Bu ana metinden yola çıkan ve ona referans veren diğer tavsiye kararları, kartalar, bildirgeler ve diğer ilkesel metinler uygulama kararları, yere özgü tavsiyeler, tematik bir konu ya da koruma alanı üzerinden oluşturulmaktadır. Burra Kartası, Washington Tüzüğü (1987), Dresden Deklarasyonu, endüstri mirası ve modern mimarlık mirası tanımı ve koruma yaklaşımına ilişkin metinler, Faro Çerçeve Sözleşmesi (2005), Valetta Prensipleri (2011), metinlerdeki çeşitliliğin örnekleri olarak değerlendirilebilir.

Bu metinlerin ortak tartışma ve sunum odağında özgünlük ve bütüncül olma kavramları dikkat çekicidir¹.

Özgünlük ve Bütüncül Olma

Koruma kültür varlıklarının niteliklerini, değerlerini yaşatmak ve geleceğe aktarmak için yapılan müdahalelerdir. Kültür varlığına yapılacak müdahalenin temel ölçütü, onun öz niteliklerini korumak olarak tanımlanmıştır. Özgünlük ve bütüncül koruma, önce kendi varlıklarının göstergelerini oluşturan ve bu bağlamda müdahale biçimini belirleyen kavramlardır.

Özgünlük kavramı, kavramsal metinlerde 19. yüzyılda modernitenin korunması gerekli varlıkları tanımlamada kullandığı temel kavram olarak merkezde ve tartışmaların odağında yer almaktadır. Kültür varlığına ilişkin kurgulanan özgünlük durumu, korumaya yönelik ana yaklaşım konusunda yönlendirici olmaktadır.

Bütüncül olma ise kültür varlığının bütün olması, bozulma ve tehditlerden arınmış olarak niteliklerini koruması üzerinden tariflenmektedir. Özgünlük ve bütüncül olma başlıkları, Dünya Mirası Listesi için hazırlanan operasyonel rehberde II.E 75 ve 92. paragraflar arasında

tanımlanmıştır². Dünya Mirası Sözleşmesi uygulama rehberinde özgünlük kavramı, bütüncüllük ile birlikte kültür mirasının niteliklerini ve bu niteliklerin durumunu tanımlar.

Özgünlüğü koruma değer ve ölçütlerinin ötesinde bir üst kavram olarak değerlendirme yaklaşımı, kültür varlığının niteliğini tanımlamada netlik sağlamayı amaçlarken, kendi aralarındaki ilişkinin netlik kazanması modern mimarlık mirasının gündeme gelişinin ardından güncellenerek tartışılacaktır.

Özgünlük, çağdaş korumanın temel kavramıdır. Bu kavram, koruma tarihi boyunca kültürel mirasla ilgili en çok sorgulanan kavram olmuştur. 19. yüzyıldan itibaren modernitenin kavramlarından biri olarak tanımlanabilecek koruma olgusunun tartışılmaya başlanmasının ardından Gustavo Giovannoni ve Camillo Boito'nun üzerinde durduğu özgünlük kavramı, endüstrileşme ve üretim süreçlerindeki değişimin sonrasında malzeme koruma bağlamında yine gündemde olacaktır (Omay Polat, 2008).

Venedik Tüzüğü'nün giriş bölümünde yer alan "...özünlüklerinin tüm zenginliği ile onları gelecek kuşaklara aktarmak görevimizdir" ifadesi özgünlüğün tartışmalı bir kavram olacağına ilişkin bir başka vurgu yaratmıştır. Tüzüğün koruma ana başlığı altında tanımlanan 5. ve 6. maddelerinde özgünlüğün yer aldığı daha detaylı ifadeler mevcuttur. Madde 5'te kültür varlığına verilecek yeni işlevin yapının özgünlüğüne zarar vermeyecek nitelikte olması önerilmektedir. Madde 6'da anıtların bulundukları geleneksel ortamda "kütle ve renk ilişkilerini değiştirecek hiçbir yeni eklentiye, yok etmeye ya da değiştirmeye izin verilmemesi" koruma yöntemi olarak önerilmektedir. Madde 9'da ise özgünlüğün malzeme bağlamında önemi, "onarım, kendine temel olarak aldığı özgün malzeme ile güvenilir belgelere saygıyla bağlıdır" ifadesiyle vurgulanmaktadır³.

Koruma olgusunun Batı dünyası dışında coğrafya ve kültürlerde yaygınlaşması, özgünlük kavramının anıtlara yaklaşımda kültürel ve coğrafi çeşitlilik bağlamında yeniden tartışılmasını gerekli kılmıştır. Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS)'un ulusal veya uluslararası komitelerinin öncülüğünde, Venedik Tüzüğü'nü temel bir yaklaşım olarak kabul eden, ancak korumanın dinamik yapısının gerekliliği

ne uygun olarak tematik veya bölgesel içeriğe sahip tamamlayıcı tüzük veya etik dokümanlar oluşturulmaya başlanmıştır. 1994 yılında Japonya'da gerçekleştirilen ve Nara Özgünlük Belgesi ile sonuçlanan uluslararası konferansta, farklı kültürlerdeki koruma kavramlarının ve özgünlüğün ifade ettiklerinin değişkenliği vurgulanmıştır.

Nara Özgünlük Belgesi'nin 11. maddesinde; kültür mirasının çoğulluğu ile bağlantılı olarak kültür mirasının değerinin ve özgünlüğünün ortak ölçütlerin yönlendirmesiyle değerlendirilmesinin zorluğu vurgulanmıştır. Özgünlük konusunda uluslararası düzeyde bir tanım oluşturulup oluşturulamayacağı sorusu, koruma kuramının temel sorularından biri olmaya devam etmektedir⁴.

20. yüzyıl sonunda özgünlük için tanımlanan alt başlıklar ve bu alt başlıkların hiyerarşisi kuramcılarının üzerinde durduğu alanlardır. Tanımın ve içeriğin göreceli oluşu ve ancak malzemeye yönelik hiyerarşik bir düzenin oluşu, anlamının zaman içinde sorgulanmasını beraberinde getirecektir. Bu durum, 1994 Nara Konferansı'nda özellikle de özgünlüğün alt başlıklarını güncelleyen yönleriyle ortaya konacaktır. Jukka Jokilehto (1995), özgünlüğü kültür varlığının özelliklerini ve bu özelliklerinin durumunu tanımlayan bir kavram olarak değerlendirmektedir. Bernard Feilden ve Jukka Jokilehto (1998), kısa bir süre sonra oluşturacakları Dünya Mirası Yönetimi'ne ilişkin rehberde tarihi anıt ya da sit alanlarındaki özgünlüğü; bir kültür varlığının eskimenin ve bozulmanın izlerini taşıyan orijinal, taklit ya da sahte olmayan malzemesinde barındırması ile tanımlamaktadır.

Kültür varlığının bütüncül olma durumu ise bütünlüğü, yıpranmamış olma ve yıpranma tehdidi altında olmamanın yanı sıra, özgünlüğün tanımına benzer bir biçimde bir kültür varlığının onu tanımlayan tüm elementleri ile birlikte bu nitelikleri taşımasında ifade bulur. Bütüncül olma ve özgünlük tanımlarına ilişkin ortaklık ve farklılıkları bağlamında henüz muğlak bir zeminde yer almalarına rağmen bu iki kavram, özellikle Dünya Mirası Listesi güncel metinlerinde birbirinin tamamlayıcısı olarak değerlendirilmektedir. Herb Stovel, Dünya Mirası ölçütleri bağlamında özgünlük ve bütüncül olma arasındaki farklılığın henüz netlik kazanmadığı görüşündedir. (Cameron, 2020).

Bütüncül olma aynı zamanda ölçek açısından tartışılmaya ve ele alınmaya değerdir. 1991 tarihli Avrupa Konseyi kararının dördüncü ölçütünde de modern mirasın kapsamına yönelik bir öneri getirilmiş; inşa edilen her ürünün; seri üretim ürünleri, kamusal alanlar, büyük yerleşimler ve yeni kentlerin de modern mimarlık kapsamında değerlendirilmesi önerilmiştir. Bugün, özgün tasarımın temel alındığı uygulamalar, 20. yüzyıl mimarisi ve kent planlamasının korunmasında da en önemli ölçüt kabul edil-

mektedir. Jokilehto, 2005 Faro Konferansı'nda bütüncül olma kavramının statik olmayan, algı, saygı görme ve kompleks -bazı durumlarda da tartışmalı- değerlere ilişkin bir süreç olduğunu vurgulamaktadır.

Özgünlük, Bütüncül Olma ve Modern Mimarlık Mirası

Yüzyıl bitmeden paradigma değişimi modern mimarlık mirası kavramı ile yaşanmıştır. Modern mimarlık mirası, birçok kavramın içerik ve ilişkisini değiştirecek bir fiziksel ve sosyal yapı sunacaktır. Özgünlük kavramı ve koruma kuramının kabul gören değerleri, modern mimarlık mirasının niteliklerini tanımlama sürecinde gerek var olan iç dinamikleri, gerek modern mirasa özgü nitelikler bağlamında yeniden tanımlanmış, yeni değerler gündeme getirilmiş, eski ve yeni tüm bu kavramların birbiriyle ilişkileri ve çatışmaları koruma kuramının gündemine taşınmıştır.

Resim 1. Florya Deniz Köşkü, modern mimarlığın Türkiye'deki ikonik yapı kompleksi, özgünlük ve bütüncül olma bağlamında tartışmalara örnek oluşturmaktadır. (Fotoğraf: E. Omay Polat).

Nara Konferansı ve sonrasında özgünlük kavramını tartışmaya açan kuramcılardan Françoise Choay'ın bu konudaki eleştirilerinin temeli özgünlüğün uluslararası bir değer olmaktan uzak olduğu, geçerli tanımla Batı kültürünün yarattığı bir kavram olarak değerlendirilmesinin gerekliliğidir: Özgünlük süreci, Batı dünyasında üretim sonrası, Doğu'da üretimle başlamaktadır. Avrupa'da sanat eserinin özgünlüğünü tanımlayan malzemenin yaşıdır. Doğu toplumlarında ise, sanat eserinin ortaya çıkış süreci, yaşından bağımsız olarak özgünlüğü tanımlamaktadır: "Mimari bir tasarımın gerçekleştirilmesi sürecinde, malzeme, işçilik ile tasarımın üretilmesi ve ortaya çıkan ürünün bıraktığı etki de mi özgünlük temel alınmalıdır?" sorusu, modern mirasın nitelikleriyle bir arada değerlendirildiğinde daha da önem kazanmaktadır (Choay, 1997)

Resim 2. Kepirtepe Köy Enstitüsü, özgün yapım sistemi, malzeme ve işçiliğin korunması, patinanın var olma olanağı veya kısmi rekonstrüksiyon (2021) (Fotoğraf: E. Omay Polat).

Nara Özgünlük Belgesi'nin 13. maddesinde özgünlükle ilgili yargıların ortaya çıkmasında kullanılacak kaynaklar “biçim ve tasarım, malzeme ve öz, kullanım ve işlev, gelenek ve teknikler, konum ve ortam, ruh ve duygu ve diğer iç ve dış etkenler” olarak tanımlanmıştır.

Bernard Feilden ve Jukka Jokilehto, özgünlüğün dört temel alt başlıkla tanımlanabileceği ve bir kültür varlığının Dünya Mirası Listesi'ne girebilmesi için bu dört ölçütü de barındırması gerekliliği üzerinde durmuştur. Özgünlüğün alt başlıkları olarak kurgulanan malzeme, işçilik, tasarım ve yerleşim özgünlüğü içinde tasarım özgünlüğü modern mimarlık mirası bağlamında özellikle yeni tartışma alanlarından biri olmuş, uygulamalarda tasarım bağlamında kültür varlıklarının bütünlüğünün yeniden kazandırılması özellikle bilinen, ikonik örnekler için tercih edilmiştir. Bu yaklaşım rekonstrüksiyon uygulamalarını beraberinde getirirken bütünlüğün özgünlük açısından bir tehdit yaratma ihtimali de ortaya çıkmaktadır (Feilden ve Jokilehto, 1998) (Resim 3). Bugün operasyonel rehberde özgünlüğün alt başlıkları, biçim ve tasarım, malzeme ve işçilik, kullanım ve işlev; gelenekler, teknikler ve yönetim, yerleşim dil ve diğer somut olmayan öğeler, yerin ruhu ve diğer iç ve dış faktörler olarak oldukça geniş bir kapsama ulaşmıştır.

Kültür mirasının özgünlüğü, tarihsel süreç içinde üretim sonrası ve kullanıma yönelik evrelerin izlerini yansıtmaları anlamını da taşımaktadır. Bu nedenle Feilden ve Jokilehto (1998), malzeme özgünlüğünün temel ölçüt olarak ele alınmasının gerekliliği üzerinde durmuştur. Malzemenin özgünlüğünün yitirilmesi, yeni ekler, özgün yapı elemanlarının değiştirilmesi ve tarihsel tabakalaşmanın yok edilmesi ile gerçekleşmektedir. Bu aynı zamanda bütüncül olanın da kaybı olarak tanımlanmaktadır. Bu hüküm modern mimarlık mirası açısından değerlendirildiğinde, karşılaşılabilecek sorunlardan biri yapılarda kullanılan bazı özgün malzemelerin artık

üretilmiyor oluşudur. Bu dönem yapılarında kullanılan bu döneme özgü yeni üretilen ve denenilen, ancak bazıları bugün artık kullanılmayan malzemeler eskimektedir. İşçilikte özgünlük ölçütü, yapım sisteminde prefabrike elemanların kullanılmasıyla farklı bir boyut kazanmıştır. Bu malzemelerin yeniden üretilmesi söz konusu olduğunda, seri üretimle ucuz biçimde üretilen malzeme kullanımını temel alan uygulama yaklaşımı, koruma bağlamında işçilikte özgünlüğü zedeleyecektir: Artık seri üretimi yapılmayan bu malzemelerin tekil olarak yeniden üretiminin gerçekleşmesi temel bir tasarım ilkesine aykırı davranmayı gerektirecektir.

Modern mirasın restorasyonu, özgün tasarım ilkelerine uygun olarak rekonstrüksiyonundan, özgün malzemenin mümkün olduğunca korunmasına dek uzanan farklı yaklaşımları içermektedir. Modern mirasla birlikte özgünlüğün değişen hiyerarşik düzeninde, fikrin ya da tasarımın özgünlüğü, yapının mekânlarının ve detaylarının görselliği, işlevsel veya sosyal bir deney olarak özgünlük gibi modern mirasla ilişkili kavramlar tanımlanmaktadır (Welling, 1996). Bu alandaki ilk uygulamalar değerlendirildiğinde; tasarımın temelini oluşturan konseptin, tasarıma ilişkin yaklaşımın rekonstrüksiyonunun öne çıktığı görülmektedir. Özgün malzemeyi korumak ise bu anlayışta ikinci planda kalmaktadır. Modern Hareket sosyal, teknoloji ve estetik alanlarında gelişmelerle tanımlanmıştır.

Resim 3. Ataköy I. Kısım F Blok, özgün yapının yıkımının ardından rekonstrüksiyon tartışmaları sürmektedir (2024) (Fotoğraf: E. Omay Polat).

Modern hareket, özellikle savaş öncesi dönemde çok sayıda öncüsü tarafından farklı türde metinler üzerinden bir anlatı kurgulanmıştır. Savaş sonrası dönemde ise Modern Hareket'in özgünlükle ilişkili tarihinde, uluslararası üslup ile karakterize olan özgünlükten uzaklaşma ve eleştirel bölgeselcilik yaklaşımıyla tekrar özgünlüğe dayanan bir üretim modeli dönemleri yaşanmıştır (Henket ve Tummers, 1995). Bu değerlendirmenin Alois Riegl'in “Modern Anıt Kültü” adlı makalesinde Gündelik değer-

lerde yenilik değeri ve görece sanat değeri ile örtüştüğü söylenebilir (Riegl, 1903).

Resim 4. Beinecke Rare Book Library; Yale University, New Haven, Benjamin'in aurasının sunum biçimleri (2021) (Fotoğraf: E. Omay Polat).

Walter Benjamin'in "The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction" başlıklı makalesi, özgünlük kavramının anlamının zaman içindeki değişiminden bahseder. Benjamin'e göre; 1930'larda özgünlük kavramı, reproduksiyona olanak veren teknolojilerin gelişimi ile farklı bir yön kazanır. Bu değişim, mimarlığa da yansımıştır: Modern mimarlık, seri üretim, yeni malzemelerin geliştirilmesi gibi teknolojik gelişmeler ışığında tekrarlanabilirlik ve geçicilik gibi kavramların da tasarımın içinde olduğu bir üretim gerçekleştirilmektedir. (Benjamin, 1936). Benjamin'in sanat eserlerinin izleyene yansıttığı, ruhu olarak tanımladığı "aura"nın, modern mimarlık mirasının özgünlüğünün temel bileşenlerinden biri olduğu söylenebilir. Reproduksiyon tekniklerinin kullanımının artması, modern mimarlığın fotoğraflardan okunabilen aurasını bugün de hissedebilmek için, tamamlama ve rekonstrüksiyona sıklıkla başvurulmaktadır (Resim 4).

Modern Mirasın İlkesel Metinlerinde Özgünlük ve Bütüncül Olma

DOCOMOMO'nun ölçütler konusunda ICOMOS'a sunduğu 1997 tarihli raporda, özgünlük tanımının kapsamının genişletilmesi

gerekliği tartışılmış ve modern mimarlık kapsamında tasarım fikrinin, mimari biçimlenmenin, yeni yapım sistemleri ve detaylar ile malzeme özgünlüğünün dikkate alınması gerekliği üzerinde durulmuştur. Rapordaki temel görüş, fikrin özgünlüğünün, yani biçimin malzeme özgünlüğünün ön planda değerlendirilmesinin gerekliği yönünde olmuştur. Modern miras bağlamında özgünlük konusunda daha önce yapılan tartışmalarda dört temel başlık üzerinde durulmuştur: Tasarım konseptini tanımlayan fikrin özgünlüğü, mekânsal organizasyonu belirleyen biçimin özgünlüğü, strüktür ve detayların özgünlüğü ve malzemenin özgünlüğü. Özgünlük değerlendirilirken "tasarım, malzeme ve işçilik" müşterinin ve koşulların gerekliğine göre biçimlendiği için biçimi belirleyen tasarım fikri korunmuşsa, özgün malzemede bu yaklaşıma uygun değişikliklerin kabul edilebilir olduğunda görüş birliğine varılmıştır (Omay Polat, 2008).

Modern mimarlık mirasını tamamlayan ve kendileri de güncellenen ilkesel metinler özellikle belirleyici olmuştur. Eindhoven-Seoul Bildirgesi ve Madrid-New Delhi dokümanı, Yirminci Yüzyıl Tarihsel Tematik Çerçeve, Cadiz Belgesi, Frankfurt Deklarasyonu modern mirasın korunmasına yönelik ilkeleri sunmaktadır.

Eindhoven-Seoul Bildirgesi örgütün amacını belirlerken, DOCOMOMO International belgelemeye yönelmekte ve homework ve diğer belgeleme çalışmalarıyla değerler üzerinden ortak ilkeler belirleme yöntemine başvurmuştur⁵.

Madrid-New Delhi dokümanının 2014 tarihinde oluşturulan ve 2017'de güncellenen versiyonunda özgünlük ve bütüncül olma ayrı bir başlık olarak 9. maddede yer almaktadır⁶. Bu madde ile kısmi rekonstrüksiyonlar, bütüncül bir koruma anlayışını desteklemek amacıyla ve yapının anlaşılması adına, belgelerle ulaşılabilirse kabul edilebilir ifadeyle tanımlanmıştır. Maddenin ikinci kısmında ise dönem eklerinin ve patinanın saygı görmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bir kültür varlığının özgünlüğünü tanımlayan kültür varlığı ya da alanının değeri somut olan malzeme vd. değerlerle birlikte somut olmayan değerleri de barındırır. Ancak bu sadece eskilik ile ilişkili değildir, yeni ekler ve müdahaleler, peyzaj elemanları kendi değerlerini oluşturur ve koruma yaklaşımında göz önünde bulundurulmalı ve saygı görmelidirler. (Resim 5).

Cadiz Belgesi, 2021 yılında ICOMOS ISC20C bünyesindeki Innova Concrete Projesi bağlamında geliştirilmiştir ve beton(arme) mirasın korunmasına yönelik bir rehber niteliği taşımaktadır⁷. Rehberin içeriğinde özgünlük kavramı, bütüncül olma ve değerlere vurgu yapılarak uygulamaya geçmeden bu verilerin netleştirilmesi üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda Madrid-New Delhi Belgesi'nde de yer

Resim 5. Taksim Meydanı Gezi Parkı ve modern konut alanları ile tanımlanan bütüncül yapının algısı (2024) (Fotoğraf: E. Omay Polat).

aldığı gibi, farklı katmanlar ve patinanın dikkate alınması net bir dille vurgulanmıştır. Bu öneri, modern mimarlık mirası tanımı içinde daha önce bütüncül olma üzerine kurgulanan yaklaşımın da bir değişiklikle malzeme özgünlüğünün beton ve betonarme için de yeniden güncellenen yerini göstermektedir. Bu yönelim aynı zamanda Eindhoven-Seoul ve Madrid-New Delhi metinlerinde yapılan güncellemelerde de öne çıkan sürdürülebilirlik kavramının da özgünlük ile ilişkilendirilmesini olanaklı kılmaktadır. Cadiz Dökümanı'nın sözlük bölümündeki patina maddesinde ise, betonun patinasının zaman içinde oluşan izleri, malzeme dokusunu ve bitim tekniklerini koruyarak kültür varlığının estetik değeri ve ifade gücünü arttıracakı vurgulanmıştır. Benzer bir yaklaşımla, Pamela Jerome, Guggenheim Müzesi restorasyon çalışmalarında özgün tasarımdaki renk kullanımının ya da sonradan karar verilen rengin korunmasının özgünlük bağlamında uygun bir yaklaşım olarak değerlendirilmesinin ikileminden bahsetmektedir (Jerome, 2008).

Son dönem uygulamalarında tasarım sürecinin ve bu süreci belirleyen ana başlığın koruma hikâyesinin kurgusunu oluşturmaya yönelik yaklaşım ön plana çıkmıştır. ICOMOS ISC 20C ve Getty Conservation Institute ortaklığında oluşturulan tematik çerçeve kurgusu⁸, hikâye

anlatımında, modernitenin zaman çizelgesini tanımlayan ve tasarım sürecinin içinde yer aldığı dönemin siyasi, ekonomik ve toplumsal yapı ile ilişkisini tanımlamakta, konusu kültür varlığının değerini sosyal ve işlevsel değerine vurgu yaparak bir kurgu içinde tanımlamaktadır. Bu bütüncül kavramı ile örtüşmektedir. Ancak özellikle ölçek küçüldüğünde ve tek yapı anıt boyutuna indiğinde tasarım sürecindeki hikayeyi gözlemleme yöntemi değişmekte, yapı üzerindeki bütüncül olmayı tehdit eden izler ve katmanlar üzerinden okunmaktadır. Burada tarihsel bir vurgu ile yapı malzemesinin gördüğü hasar ya da yapılan değişikliğin üzerinden bir hikâye vurgulanmaktadır.

Değerlendirme

Modern mimarlık mirasının 1980'lerden itibaren gündeme geldiği dönemde, koruma alanında da buna paralel olarak 1990'lardan itibaren artan sayıda uluslararası konferans ve yeni kurumsallaşma çabalarının sonucu olarak bunlara eşlik eden ilkesel metinler oluşturulmuştur. Metinlerin içeriğine bakıldığında modern mimarlık mirası dışında kültürel peyzaj, somut olmayan miras, yerin ruhu, çok katmanlılık gibi çağdaş koruma kavramlarının yanı sıra, korumanın temel kavramı olan özgünlük ve onunla ilişkili bütüncül olma kavramının da Venedik Tüzüğü ile başlayarak süregelen biçimde bu metinlerde yer aldığı görülmektedir. Bu metinlere eşlik eden uygulama alanından aktarılan veriler ve kuramsal eleştiriler içeriğin yenilenmesi, güncellenmesi ile sonuçlanmaktadır. Modern mimarlığın manifesto niteliğindeki çok sayıda metni bu bağlamda yeniden okunarak bu dönüşümün katalizatörü olmaktadır.

Özgünlük kavramı 1994 tarihli Nara Bildirgesi ile bir paradigma dönüşümü ile Batı dünyasından farklı kültürel alanlara taşınmıştır. Özgünlüğün alt başlıkları çağdaş kavramlar bağlamında ele alındığında hiyerarşisinde dönüşümler ortaya çıkmıştır. En çarpıcı farklılıklar, modern mimarlık mirasının koruma alanına girişi ile gerçekleşmiştir. Buna bağlı olarak değerler sistemi de yeniden biçimlenmiştir. Bütüncül olma kavramı ise çağdaş korumanın genişleyen ölçeği ve kavramları bağlamında somut ve somut olmayan değerlerle birlikte değerlendirilerek güncellenmektedir.

"Bu metinler korumada bir araç olarak kime ve nasıl hizmet etmektedir" sorusu ise yine bir tartışma alanıdır. Bu metinlerde, modern mimarlık bağlamında tanımlanan yeni değerler ve özgünlük içeriğindeki devinim vurgulanmakta; farklı ölçeklerde bütünlük barındıran tasarım ve inşaat niteliğini daha algılanır ve sürdürülebilir kılmanın ilkeleri aranmaktadır.

Uluslararası ya da yerel, modern mimarlığın günümüzde kültür varlığı algısının kanıtlanmaya ihtiyaç duyulması bu metinlerin içeriğini yönlendirmektedir. DOCOMOMO ikonik

örnekler Ůzerinden bařladıęı belgelemenin Ůzerinde yoęunlařırken, ICOMOS ISC 20C koruma tekniklerine ve uygulamaya aęırlık vermiřtir (Allan, 2022).

Sonuç olarak bu alandaki metinlerin belki de en önemli vurgusu öncŮllerinde olduęu gibi korumanın dinamik bir alan olarak algısını güçlendirmesidir.■

**Ebru Omay Polat, Doç. Dr., YTŮ,
Mimarlık FakŮltesi, Mimarlık Bölümü.**

Kaynaklar

- Allan, J. (2022) Revaluıng Modern Architecture, RIBA Publishing.
- Benjamin, W., (1936/ 2015) Teknik Olarak Yeniden Ůretilibilirlik Çaęında Sanat Yapıtı, Zeplin.
- Cameron, C. (2020) "Herb Stovel and Authenticity in World Heritage Conservation Practice" Conversaciones... con herb Stovel, s.95-107.
- Choay, F., (1997) Die Architektonische Erbe , eine Allegorie, Vieweg.
- Henket ve Tummers, (1995) "Authenticity of the Modern Movement", Nara Conference of the Authenticity, 1994, Proceedings, s.327-332.
- Feilden, B. ve Jokilehto, J. (1998) Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites, ICCROM.
- Riegl A., (2022) Modern Anıt KŮltŮ , Doęası ve KŮkeni, (özg.1903), Arketon Yayınları.
- Jerome, P. (2008) "An Introduction to Authenticity in Preservation", APT Bulletin Journal of Preservation Technology, 39:2-3 s.3-7.
- Jokilehto, J., (1995a) "Authenticity. A General Framework for the Concept", Nara Conference of the Authenticity, 1994, Proceedings, s.17-34.
- Jokilehto, J. (2020 b) "10.2 Integrity", Change Over Time, University of Pennsylvania Press.
- Marsden, S., and Spearritt, P. (2021) The Twentieth-Century Historic Thematic Framework: A Tool for Assessing Heritage Places. Los Angeles: Getty Conservation Institute. https://hdl.handle.net/10020/gci_pubs_historic_thematic_framework_tool.
- Omay Polat, E. (2008) TŮrkiye'nin Modern Mimarlık Mirasının Korunması: Kuram ve Yöntem Baęlamında Bir Deęerlendirme, yayınlanmamıř doktora tezi, YTŮ FBE.
- Welling, H. (1996) "Aspects of Preservation of the Early Modern Movement", DOCOMOMO 4. International Conference, Universality and Heterogeneity, September 18th-20th 1996, Bratislava, Slovakia, s.190-192.

Notlar

1. ÖzgŮnlŮk kavramı İngilizce metinlerdeki authenticity, bŮtŮncŮl olma kavramı integrity terimlerini karřılıęı olarak kullanılmaktadır.
2. The Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, WHC.23/01, 24 September 2023, <https://whc.unesco.org/en/guidelines/>
3. INTERNATIONAL CHARTER FOR THE CONSERVATION AND RESTORATION OF MONUMENTS AND SITES (The Venice Charter- 1964), <https://www.icomos.org/en/participer/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/157-thevenice-charter>
4. The Nara Document on Authenticity, 1994, <https://www.icomos.org/en/charters-and-texts/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/386-the-nara-document-on-authenticity-1994>
5. Eindhoven Seoul Statement, 2014, <https://docomomo.com/organization/>
6. Madrid New Delhi Document, 2017, https://isc20c.icomos.org/policy_items/madrid-new-dehli-doc/
7. The Cádiz Document InnovaConcrete Guidelines for the Conservation of Concrete Heritage, 2021, https://isc20c.icomos.org/policy_items/complete-innovaconcrete/
8. The Twentieth-Century Historic Thematic Framework: A Tool for Assessing Heritage Places, 2021, https://www.getty.edu/conservation/publications_resources/pdf_publications/twentieth_century_historic_thematic_framework.html

A Review of the Discussions and Doctrinal Texts on the Conservation of Modern Architectural Heritage after the Venice Charter in the Context of Authenticity and Integrity

Doctrinal texts, charters, guidelines and recommendations are inevitable and driving sources part of conservation history. The study aims to discuss the authenticity and integrity in their definition and new perspectives in recent conservation theory and its guiding texts. Dealing with a new era of architectural milieu and products, modern architectural heritage created sources regarding its distinctive conservation issues. Created by institutions like DOCOMOMO, ICOMOS and UNESCO these documents discuss the methodology of conservation for this specific period and style. The changing hierarchy of the sub-themes of authenticity and changing content and scale of integrity are leading the conservation approach for modern architectural heritage. Focusing on these two main criteria proves that the main outcome is highlighting the dynamic structure of the conservation field.